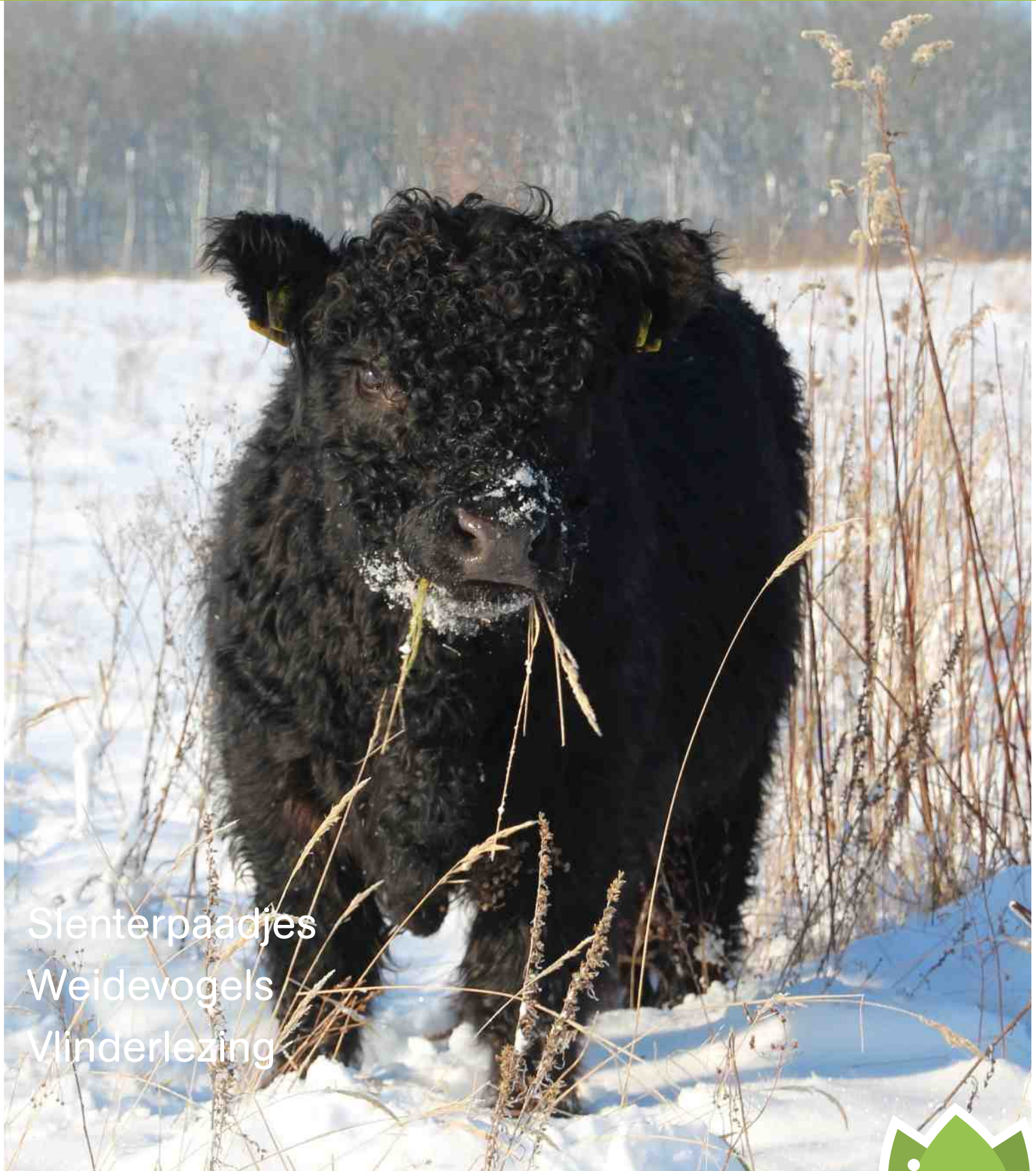

Winter 2015

Het Groene Blad

CONTACTBLAD IVN Veenendaal-Rhenen

Slenterpaadjes
Weidevogels
Vlinderlezing

BELEEF DE NATUUR!

Contactpersonen werkgroepen

excursies

Jannie v.d. Linden
0318 – 522583
excursies@ivnveenendaal-rhenen.nl

mediatheek

Suze Hörchner
0318 – 513613
mediatheek@ivnveenendaal-rhenen.nl

natuurpaden

Esther Dijkers
natuurpaden@ivnveenendaal-rhenen.nl

vogelwerkgroep

Lidia den Oudendammer
0318 - 515542
lidia.den.oudendammer@gmail.com

werkgroep scholen V'daal

Jannie v.d. Linden
0318 – 522583
scholenwg@ivnveenendaal-rhenen.nl

werkgroep scholen Rhenen

Bert Berg
0318 - 472145 of 06-33106173
bberg@hetnet.nl

werkgroep planten

Ina Kok
0318-620845
inakokklosse@hotmail.com

weidevogelbescherming

Roelof de Jong
0317 – 614941
rtdejong@planet.nl

groene blad & internet site

Peter van Krugten
0318 – 510041
pjvankrugten@hetnet.nl

"de Groenlingen"

John Ikkink
0318 – 506521
john.ikkink@ivnveenendaal-rhenen.nl

themamiddagen

Nanda Hendriksen
0318 – 514759
nandahendriksen@gmail.com

NatuurWerkt!

Bert Berg
0318 - 472145 of
06 - 14048655
bberg@hetnet.nl

bomen en openbaar groen

Carlo van de Weerd
0318 – 561134
kh.vd.weerd@hccnet.nl

"de Zwammen"

Martijn Stip
0317 – 619935
stip.reijnierse-t@telfort.nl

natuurtuin Diddersgoed

vacant

tuin "Groenhof"

Saskia H.M. Koolen
0318 – 795452
hmkoolen@online.nl

werkgroep PR

Peter van Krugten
0318 – 510041
pr@ivnveenendaal-rhenen.nl

De Groenhof

In de Groenhof vindt u het Natuur- en Milieu Educatief Centrum (NME-Centrum) van onze afdeling. Hier is ook de mediatheek gevestigd. Locatie: Karel Fabritiusstraat 3, 3904 TG Veenendaal.

Email: groenhof@ivnveenendaal-rhenen.nl. Tel.: 0318-589555. B.g.g.: Suze Hörchner, tel.: 0318-513613.

Openingstijden mediatheek: woensdag 14-16 uur of na afspraak met de coördinator.

Gesloten tijdens schoolvakanties én in de maanden juli en augustus. Email: mediatheek@ivnveenendaal-rhenen.nl.

Website: www.ivn.nl/afdeling/veenendaal-rhenen.

HUIBERS
ELECTRA B.V.
Sinds 1948

Elektrotechniek & Elektrovakzaam

Laan der techniek 3 Veenendaal
www.huiberselectra.nl Tel.: 0318 – 513245

Hado Groen Techniek
Bos Tuin en Parkmachines
Munnikenweg 155 Veenendaal / Renswoude
www.hadogroentechniek.nl
0318 – 517879 of 511006
Merkdealer van

Het Groene Blad

Van binnen uit

Beste IVN-ers,

In dit winternummer is genoeg te halen om de donkere wintermaanden mee te vullen. Los van het plezier dat het lezen van het Groene Blad geeft zijn er best de nodige activiteiten om niet alleen korte dagen maar ook donkere avonden mee te vullen. **16 januari** is er op de Groenhof weer onze nieuwjaarsbijeenkomst. Een moment om elkaar te treffen, een goed jaar toe te wensen en hopelijk tevreden terug te kijken op het afgelopen jaar. **16 en 17 januari** is er weer de tuinvogeltelling. Pak je verrekijker, hang nog wat extra vetbollen en ander lekkers voor de vogels op en laat je verrassen door wat er allemaal in de tuin of op het balkon zal komen. Houd het bij en geef het door aan tuinvogeltelling.nl. **Maandag 25 januari** is er weer de uilenexcursie, net als vorig jaar in Residence Rhenen aan de Veenendaalsestraatweg. Met de maaltijd en de uilenlezing van Bert de Ruiter.

Ik weet dat jullie het als vrijwilliger erg druk hebben met alle activiteiten om mensen dichterbij de natuur te brengen. Het is dan ook met enige schroom om op deze plaats te vragen of er nog leden zijn die een bijdrage in het bestuur willen leveren. Samen zorgen voor de randvoorwaarden die jullie het vrijwilligerswerk en al jullie inzet mede mogelijk maakt. Bij een verstandige verdeling van taken hoeft dat voor niemand een zware weektaak te worden. Vele handen immers maken licht werk, jullie ervaren het allen denk ik. Versterking van het bestuur is in het belang van alle activiteiten die we ontplooiën, en nodig om ook in de toekomst met de financiële ondersteuning van de gemeente een bijdrage te kunnen blijven leveren aan het natuuronderwijs in het basisonderwijs. En de vele andere activiteiten die dankzij jullie inzet onderdeel van het IVN-werk zijn.

Het plan is om na de zomer te starten met een nieuwe natuurgidsenscursus in samenwerking met INV Ede en Zuid-West Veluwe, waarbij ook de KNNV betrokken wordt. De invulling van de cursus wordt nog verder bekeken en nader vastgesteld. De gedachten gaan uit naar een opzet waar er kan worden gekozen voor onderwerpen die in je interessesfeer liggen, of juist onderwerpen waar je sterker in wilt worden. De opzet zal dan een meer modulaire karakter krijgen. Je kunt ook als gids (niet in opleiding) een onderwerp bijwonen waar je meer van wilt weten, bepaalde kennis opfrissen, of gewoon een onderwerp bijwonen omdat je het erg interessant vindt. Genoeg om vooruit te kijken naar een mooi 2016. Maar geniet eerst van het mooie dat ook in de wintermaanden in de natuur is te vinden.

Allen alvast een heel goed 2016 toewensend,
Nico Bosman

3	Van binnen uit
4	Weidevogels
6	Kampeervakantie met de KNNV
8	Vlinderlezing
12	Slenterpaadjes
17	Knolselderijflan
18	Uilenexcursie
19	Lid worden

COLOFON

Het Groene Blad, het contactblad voor leden en donateurs van IVN Veenendaal-Rhenen verschijnt 4 à 5 maal per jaar. De sluitingsdatum voor het lentenummer is 17 januari 2016. Gegevens over de jaarplanning zijn te vinden op onze website onder werkgroepen, Groene Blad en Internetsite.

REDACTIE:

Peter Beaart
redactie@ivnveenendaal-rhenen.nl
Foto voor- en achterpagina: Tineke Wouda

BESTUUR

VOORZITTER:

Nico Bosman, tel. 0318-524696
voorzitter@ivnveenendaal-rhenen.nl

SECRETARIS:

Karel Haag, tel. 0318-501562
secretariaat@ivnveenendaal-rhenen.nl

PENNINGMEESTER:

Jan van 't Veer, tel. 0318-526850
penningmeester@ivnveenendaal-rhenen.nl
NL95 INGB 0004 7381 18
t.n.v. IVN Veenendaal

Verslag weidevogel- seizoen 2015

De Weidevogelbeschermgroep Binnenveld West houdt de "big five" graag in de lucht in het Binnenveld. De big five, die zitten toch in Afrika? Ja, maar ook in het Binnenveld. Het zijn de Kievit, de Grutto, de Wulp, de Tureluur en de Scholekster.

Nat en veel verlies (predatie) van nesten

Het voorjaar 2015 kenmerkte zich door een hele natte periode en een lange tijd met (te) koud weer. Bar en boos soms. Eieren werden soms door gebrek aan een mooi kuiltje midden op het land gelegd. Een keer vonden we eieren van de kievit in plassen met water. Naast deze slechte weersomstandigheden werden veel eieren geroofd. Treurnis was het soms als alle 8 nesten van een perceel ineens leeg waren. Was er (onder schijnbaar dezelfde omstandigheden) vorig jaar niets aan de hand en kwamen de nesten uit, dit jaar gingen ze verloren.

Oorzaken?

Dan zoek je naar oorzaken, maar dat is gissen. Temeer omdat er ook op sommige percelen wel hele goede resultaten waren. Heel pleksgewijs ging het dus mis of toch nog redelijk goed. Soms kun je aan gesneuveld eieren zien (vaststellen) dat het om een bekende predator gaat, b.v. een hermelijn. Maar als alles weg is? Het geeft te denken en dat hebben we met de groepshoofden gedaan. Volgend jaar nog meer contacten met de boeren en zo min mogelijk het veld in. Uiteindelijk viel het nog mee. Kieviten hebben vaker een 2e of zelfs 3e legsel gemaakt en die kwamen soms nog uit.

Toekomst

De grutto is in 2015 gekozen tot Vogel des Vaderlands, Koninklijke vogel. De vogelbescherming heeft 2016 tot het jaar van de kievit benoemd. Twee zaken die gunstig zijn voor de aandacht voor weidevogels. Of dat voldoende is voor het behoud van weidevogels in het Binnenveld is nog allerminst duidelijk. Rijke weidevogellanden met grutto's zijn de "uitvinding" van onze uitstekende melkveehouders vooral in de vanouds - veen/klei gebieden met hoge grondwaterstanden. Vanaf het midden van de vorige eeuw (1950 - 1980) werden met nieuwe bemestingsvormen de weilanden zeer rijk aan regenwormen, het hoofdvoedsel van de volwassen grutto. Het bloemrijke grasland van toen bevatte ook veel insecten en larven voor de jongen en voor de kieviten, die met het oog jagen. Ook de veldleeuwrik vond een nestplaats.

Ontwikkelingen

Door verdere ontwikkelingen zijn dezelfde melkveehouders nu anno 2015 in staat om van één ha grasland minstens twee keer zoveel voer te winnen voor hun dieren, maar dan is er geen plaats meer voor de weidevogel. Op diverse plaatsen in Nederland is dit gezien en hebben boeren en land schaapsbeheerders met wisselend succes geprobeerd duurzaam weidevogelbeheer tot stand te brengen. Hoe dat in ons Binnenveld gaat uitpakken is een vraag en wat ons als WBW betreft tegelijk de uitdaging voor iedereen in de regio die onze weidevogels niet willen missen in het Binnenveld.

FIETSWERELD
Ellekoot
Dierk. P. de Vries
www.fietswereldmethorst.nl
Veenendaal | Veenendaal
0318 - 52 56 60

Voor
vakkundig
Advies en
Reparaties !!

VAN BAAREN
DIERVOEDERS

Heeft alles
voor uw huisdieren!

Cuneraweg 385 Rhenen Tel. 0318 - 52 17 90

MEENT & BOUMAN | kunst met bloemen business & at home

davidsplein 11 3905 az veenendaal
0318-510106 info@meent-bouman.nl
www.meent-bouman.nl

installatiebedrijf
Bouman

- Waarborg installateur voor gas- en wattertechnische installaties
- Dakbedekkingen
- Aanleg, onderhoud cv-installaties en gastoestellen
- Rioleringen
- Lood- en zinkwerken
- Installeren van sanitair
- Ventilatie & airco systemen

Postbus 307, 3900 AH Veenendaal
Bezoekadres: Generatorstraat 9, 3903 LH Veenendaal
Telefoon (0318) 51 00 01, Fax (0318) 54 38 57
info@boumaninstallatie.nl
www.boumaninstallatie.nl

Lid van UNETO-VNI

Film

Dit jaar zijn we begonnen met het maken van een film over de weidevogels in het binnenveld en de weidevogelbescherming. Mede dankzij de vele sponsors kunnen we één en ander uitvoeren. We hebben zeker nog één vogelvoorjaar nodig voordat de film te zien is. Uiteraard maken we de vordering via diverse kanalen bekend. Voor nu gaan we het nog doen met een fotoverslag van de "Big five".

Foto's Tureluur, Kievit en Wulp zijn gemaakt door Eric Wander

De resultaten van het broedseizoen 2015 WBW, dat is aan de Utrechtse kant van het valleikanaal, staan onderaan op deze pagina.

Informatie: Coördinator WBW, Roelof de Jong

Kievit op haar nest, foto Eric Wander

Grutto, foto Eric Wander

	WBW zoekgebied Bron: eigen vrijwilligers		Achterbergse Hooilanden Bron: SOVON	
Kievit	Aantal nesten	159	Aantal territoria	10
	Uitgebroed	76		
Grutto	Aantal nesten	2	Aantal territoria	12
	Uitgebroed	1		
Scholekster	Aantal nesten	5	Aantal territoria	1
	Uitgebroed	3		
Tureluur	Aantal nesten	2	Aantal territoria	3
	Uitgebroed	1		
Wulp	Aantal nesten		Aantal territoria	4
	Uitgebroed			
Veldleeuwerik			Aantal territoria	3

Kampeervakantie met de KNNV

Vakantieplannen voor 2016?

Gaat u de komende tijd plannen maken voor de vakantie in de 2016 dan hebben wij wel een goede suggestie voor u. Wat dacht u van een kampeervakantie met de KNNV of de wat luxere KNNV reizen met overnachtingen in hotels. De KNNV is een vereniging voor veldbiologie waarmee het IVN steeds meer samenwerkt. Bijna iedereen kent of heeft wel een boek uitgegeven door het KNNV.

Opnieuw geboekt

Wij hebben al een aantal kampeerkampen meegemaakt en als natuurliefhebbers kunnen wij zeggen dat wij hier met heel veel plezier aan terugdenken. We hebben dan ook al weer een kamp geboekt en denken na over nog een bestemming.

Wat maakt een kamp van de KNNV zo bijzonder?

Het bijzondere van een kamp is dat je zeker weet dat de natuur centraal staat tijdens deze vakantie. Tijdens de kampen (die 1 of 2 weken duren) ga je dagelijks op excursie. Deze worden voorbereid door mensen die de streek kennen of zich daarin verdiept hebben. Vaak kan je kiezen uit meerdere excursies afhankelijk van de grootte van de groep. En heb je een dagje geen zin, geen probleem.

Voor elk wat wils

Soms ligt de nadruk op vogels of planten, maar ook geologie, libellen etc. komen aan bod. Onder de deelnemers zijn vaak mensen die veel weten van bepaalde onderdelen en daar leer je vaak veel van. Bij ons laatste kamp op Gotland in Zweden hebben wij b.v. tientallen soorten orchideeën gezien mede dankzij een orchideeën kenner. Als hoogtepunt o.a. het Venusschoentje, maar ook de wespenorchis, keverorchis, vliegenorchis, honingorchis etc. Elke avond komt men een uurtje samen om verslag te doen van de excursies en om de volgende dag te bespreken.

Ook voor IVN-leden

Sinds 2 jaar staan de KNNV kampen ook open voor leden van het IVN en dit past in het beleid van zowel KNNV als het IVN om meer gezamenlijk te doen. Je hoeft geen grote natuurkennis te hebben om deel te nemen. Je overnacht in je eigen kampeermiddel en zorgt zelf voor je eten en drinken. De camping wordt door de K.N.N.V. gereserveerd. Voor de organisatie van de kampen vraagt de KNNV een bijdrage van gemiddeld € 50,00 per deelnemer. Sommige kampen zijn tijdens schoolvakantie dus zeer geschikt voor deelname door gezinnen. Voor de kinderen worden dan speciale activiteiten georganiseerd.

Kampen 2016

Volgend jaar worden er kampen georganiseerd naar Frankrijk, Ierland, Spanje, Zweden en Denemarken, maar er zijn ook kampen in Nederland.

Kijk voor alle kampen en uitgebreide toelichting op:

<http://www.knnv.nl/kampeervakanties/overzicht-kampeervakanties-2016>

Wil je van ons persoonlijk wat meer informatie dan kan je altijd even bellen: 0318-515542.

Veel voorpret bij het organiseren van uw vakantie in 2016 en we zijn benieuwd of dit stukje aanleiding is om deel te nemen aan één van de kampen... dan is uw vakantie in 2016 bij voorbaat al een succes!

Kees en Lidia den Oudendammer

Venusschoentje (foto Kees den Oudendammer)

Vlinderlezing in Rhenendael

De afgelopen weken was de vlinderkast in Rhenendael al door veel mensen bewonderd. Hier werden rupsen van het koolwitje steeds groter en verpopten zich tot vinders. Een schouwspel voor veel grootouders en hun kleinkinderen. Achttien september werd als afsluiting van het uitvliegen van de vlinders een lezing gegeven door Ineke Radstaat van de Vlinderstichting. De opkomst was goed en de presentatie was helder en sloot goed aan bij het publiek. Het was een zeer geslaagde en informatieve avond die zeker een aanrader is voor andere IVN-ers en natuurliefhebbers.

In de pauze kwamen veel geïnteresseerden bij ons discussiëren over vlinders ze ooit in hun tuin zagen en sommigen vonden de vlinderkaarten heel mooi. Veel mensen gingen naar huis met de informatieboekjes van de Vlinderstichting. De missie van de Vlinderstichting is bevorderen van het voorkomen van vlindersoorten in Nederland. Dit doel streven ze na door mensen bewust te maken van de vlinders en libellen door tellingen en voorlichting te geven.

De Lezing

In Nederland bestaan ongeveer 2400 vlindersoorten, waarvan 53 dagvlinders en meer dan 2000 nachtvlindersoorten. Hoe kun je het verschil zien tussen een nachtvlinder en een dagvlinder? Dagvlinders hebben een knopje aan het uiteinde van de antennen (voelspriet). Hierdoor kun je bijvoorbeeld het Dikkopje van nachtvlinders onderscheiden, dit zijn dagvlinders die op nachtvlinders lijken maar wel een knopje op de antenne hebben.

Nachtvlinders hebben geen knopje aan het uiteinde van de antennen. Bovendien komen bij de mannetjes geveerde antennen voor. Het mannetje gebruikt deze borstelige antennen om te ruiken waar een vrouwtje zich bevindt. Bijvoorbeeld de nachtvlindersoort "de Plakker" het mannetje heeft grote borstelige antennes waarmee hij een vrouwtje van 1 km afstand kan ruiken. Als het mannetje een vrouwtje ruikt dan gaat hij eropaf, want meerdere mannetjes komen op één vrouwtje af en wie het eerst bij haar is kan paren.

Nachtvlinders hebben een andere rusthouding dan dagvlinders. Ze zitten vaak met hun vleugels plat op een oppervlak. Deze vleugels hebben vaak een onopvallende kleur. Overdag vliegen de meeste nachtvlinders niet maar verstoppen ze zich ergens, dan is een schutkleur wel zo handig. Sommige vlindersoorten willen juist opvallen omdat ze giftig zijn of er niet lekker uit zien. De St. Jacobsvlinder is als rups en vlinder giftig en laat dit ook zien.

Verschillende nachtvlinder families

In Nederland komen ongeveer 600 soorten Uilen en Spanners voor. Deze kun je herkennen aan de ringvlek en de niervlek op de vleugels. Vaak zijn het grote vlinders met contrasterende camouflagekleuren.

Spanners zitten vaak in een delta-vorm op het een oppervlak, als een deltavlieger. Dit zijn vaak gekleurde vlinders. Groen, geel, rood en paars, komen vaak voor. Je kunt ze herkennen aan de houding van de antennen, Spanners verstoppen hun voelspriet onder hun vleugels. De rupsen van Spanners zijn te herkennen aan hun groen gestrek-

te vorm. Ze zitten als het ware heel gespannen. De rupsen kennen 3 vervellingen en veranderen van kleur.

Een andere familie nachtvlinders is de Beren. Deze worden zo genoemd omdat de rupsen extreem harig zijn. Deze rupsen worden vaak gezien als ze het pad oversteken op zoek naar een ver-pop-plaats in een struik of boom. Je kunt ze onderscheiden van de eikenprocessie rups omdat Beren solitair op pad gaan en niet in processie achter elkaar kruipen. De haren van de rups zijn dan ook niet gevaarlijk. De vlinders die uit deze poppen komen zijn kleurrijk bijvoorbeeld de Tijgers.

De rupsen van de pijlstaarten zijn vaak groot en groen en zo dik als een vinger in het laatste stadium. Deze rupsen hebben een grote stekel op de staart. Mensen schrikken er vaak van als deze rupsen meekomen op planten van het plantencentrum. De vlinder die uit de pop komt heeft grote vleugels en kan wel snelheden tot 60 km/h halen. Veel pijlstaarten overwinteren in Griekenland en Italië en moeten dus heel ver vliegen. Mensen zien deze vlinders vaak in paring waarbij de vlinders samen op een oppervlak zitten met de achterlijven tegen elkaar, dit kan soms wel een dag duren. Nog een herkenbare rups is de Olifantenrups.

Nachtvlinders vliegen alleen s' nachts. Hoe vindt je ze dan in het donker?

Nachtvlinders navigeren op het licht van de maan en de sterren. Om ze aan te trekken heb je een sterke uv-lamp nodig en een laken. Het laken wordt om het licht gespannen, zodat de vlinders niet eindeloos om het licht heen gaan vliegen, maar kunnen rusten op het laken. Dan zijn ze goed te bekijken en op soort te brengen.

Er zijn soorten nachtvlinders die overdag vliegen, maar die kun je onderscheiden door de antennen.

Bijvoorbeeld de Kolibrievlinder, dit is een grote vlinder die op een kolibrie lijkt. Dit is een trekkende vlinder die vooral tegen de avond rond bloemen te vinden is. De vlinder landt niet op de bloem maar blijft als een kolibrie voor de bloem fladderen. Rolt dan zijn roltong uit om van de bloem de nectar op te zuigen. Deze vlinder overwintert in Portugal en Spanje en is in de herfst al gevlogen. Het is een van de vlindersoorten die profiteert van de klimaatverandering, door de warme zomers komen ze naar Nederland en worden ze steeds vaker gezien.

De levenscyclus van een Oranjetipje

Het Oranjetipje is een van de eerste vlinders in het jaar. Rond koningsdag komen deze uit de pop. Het mannetje heeft een oranje vleugeltip en het vrouwtje is wit en moeilijk te onderscheiden van een koolwitje. De onderkant van de vleugels is gemarmerd. Deze vlinders leven een week en het vrouwtje paart maar 1 keer. Het vrouwtje legt daarna eitjes op Look zonder look of Pinksterbloem. Een eitje per bloem, want deze rupsjes zijn kannibalen. Een vrouwtje legt ongeveer 100 eitjes.

De rupsen lusten de eerste dagen alleen het vruchtbeginsel van de Pinksterbloem. Het vrouwtje dat de eitjes legt selecteert de bloemen op leeftijd wanneer ze het eitje legt. Na een week komt het eitje uit en het rupsje begint aan de pinksterbloem. Na drie weken eten en een paar vervellingen heeft de grote rups dezelfde kleur als de pinksterbloem en zijn ze heel lastig terug te vinden. Daarna kruipen ze naar een dichtbij staande boom of struik om te verpoppen. De rupsen van het Oranjetipje blijven de rest van het jaar

Kleine Beer

in de pop zitten. De pop kleurt met de seizoenen mee als camouflage. In de lente komt er dan weer een vlinder uit de pop en de cyclus begint opnieuw. Het Oranje tipje heeft dus maar 1 cyclus per jaar, omdat Pinksterbloemen alleen in de lente bloeien. De rupsen zijn zeer specifiek en lusten niets anders. De meeste andere vlindersoorten hebben 2 of 3 generaties per jaar en verschillende waardplanten.

Hoe kunnen we vlinders helpen?

We kunnen zorgen voor nectar door het hele jaar. Vlinders gebruiken veel energie voor paring en migratie, ze besteden niet veel tijd aan eten. Daarom zijn plantensoorten met meerdere bloemetjes op 1 steel handig. Hierdoor hoeft de vlinder niet tussen bloemen heen en weer te vliegen. Zorg dat er genoeg bloeiende planten aanwezig zijn het hele jaar door. In het voorjaar zijn wilgenkatjes een goede nectarbron. In de zomer zijn bijvoorbeeld vlinderstruiken, zonnehoedjes, zonnebloemen, valeriaan en Ijzerhard (Verbena) goed. In het najaar zijn Sedum, klimop en herfstasters een bron voor nectar. Een variatie aan planten in de tuin is het beste.

Rupsen zijn zeer kieskeurig in wat ze eten, daarom is het voor een vlindertuin belangrijk dat deze waardplanten aanwezig zijn. De koninginnenpage heeft bijvoorbeeld Venkel als waardplant, Veel Nederlandse soorten hebben brandnetel als waardplant.

Overwinteren en verpoppen

Vlinders als pop of als overwinteraar zoeken een beschut veilig plekje in de winter. Overwinteraars zoeken een plekje in een grot, een schuur of tussen de struiken. Zolang de temperatuur constant is en niet tocht heeft de vlinder niets te lijden. Nederlandse vlinders en rupsen in rust kunnen makkelijk temperaturen van -20°C aan. In hun lijf zit een soort antivries waardoor ze niet bevriezen aan de binnenkant. Tegenwoordig zijn er ook vlinderkastjes beschikbaar, maar er zijn nog maar weinig vlinders gezien die deze als overwinteringsplaats gebruiken. Overwinteraars kun je vaak herkennen aan de donkere onderkant van de vleugels. Het bruinzandoogje overwintert door zich in een grasspriet te verstoppen.

Andere vlinders zoals Atalanta en de Distelvlinder migreren naar Zuid-Europa als enkele reis. De poppen vormen hier de nieuwe generatie in Nederland. Poppen zitten vaak in struikgewas en bomen, het is daarom raadzaam om niet te veel op te ruimen in de winter of te snoeien. Bovendien biedt struikgewas en bladeren ook een goede bodem voor andere insecten. Ook beschermen losse bladeren en takken de wortels en bollen van planten.

Libellen en juffers

Een vijver in de tuin is goed voor de libellen, zorg wel dat er waterplanten aanwezig zijn. Ook mogen er niet te veel vissen in zitten deze eten namelijk de eitjes van libellen. De libellen zijn te verdelen in 2 groepen de echte libellen en de waterjuffers. Libellen en juffers zijn echte jagers, ze vangen vliegen en muggen en zijn beide voor de voortplanting gebonden aan water. Bij de paring gaan ze in tandem vliegen en vormen daarna een hartjes vorm waarbij het vrouwtje haar achterlijf helemaal haaks op de buik van het mannetje zet. De eitjes worden afgezet in het water, en de larven jagen onder het water op kikkervisjes en kleine salamanders.

De larve klimt uit het water als hij klaar is om libel te worden en heeft dan een verpopping. Het achterlijf gaat open en dan valt de larve naar achter, en trekt zich later weer op (als een buikspieroefening) om zijn vleugels vol te pompen met "bloed". Als je je afvraagt of een pop leeg of vol is kijk je naar de ogen, zijn die wit dat is de pop leeg. Echte libellen kun je herkennen aan de grote ogen in de kop en de vleugels staan recht op het lichaam in rust. Echte libellen kunnen alle 4 de vleugels onafhankelijk van elkaar bewegen. Na de paring worden eitjes onderwater gelegd, soms als het mannetje en vrouwtje nog bij elkaar zijn en soms alleen, dit is afhankelijk van de soort. De vliegende libellen leven tot 2 weken en de larven kunnen onderwater 1 tot 5 jaar overleven.

Waterjuffers vouwen de vleugels samen in rust, en hebben ogen die als speldenknopjes uit de kop steken. De larve vormt een koker, dat een beetje op een takje lijkt (kokerjuffer). De larven van een waterjuffer leven 0,5 tot 1 jaar onderwater.

De lezing was zeer informatief en gaf goede adviezen om een tuin vlindervriendelijker in te richten. De aanwezigen waren zeer enthousiast en ik zou het andere IVNers van harte aanbevelen dit soort lezingen bij te wonen.

Marijke Brattinga

Over vlinders

Meer informatie is te vinden op vlinderstichting.nl

Oranjetipje

Tureluur op wacht, foto Eric Wander

Wulp, foto Eric Wander

Grutto, foto Eric Wander

Slenterpaadjes

De winter associeerde je als kind met sneeuw en ijs, koude handen en natte voeten, omdat ruim 60 jaar geleden het schoeisel niet jé dat was. Toch ging je schaatsen. De schaatsen gingen toen met leren riemen onder je schoenen en glibberen maar. Maar ik herinner me ook dik besneeuwde bomen, waar de takken van afbraken door het gewicht. En wanneer het zwaar geijzeld had, braken sommige bomen als lucifershoutjes af. Al jong kende ik alle sporen van de dieren, van de hazen en konijnen, van de reeën en van de vos. Die herkende je aan het sleespoot van zijn dikke staart, die meestal de sneeuw raakte.

Ook zag je sporen van vele vogels waaronder de fazanten. Vaak een haan met een stel dames onder zijn hoede. Als sier en jachtvogel heeft de fazant een indrukwekkende geschiedenis achter de rug. Er wordt aangenomen dat de Romeinen de fazant als jachtvogel hebben geïntroduceerd. Maar voor onze gewesten is het niet bewezen. Tekstvermeldingen door Romeinse auteurs slaan meestal op Zuid-Europa. Ze zullen ook wel in Azië hebben gezeten, maar er zijn geen archeologische botresten gevonden. In de oude vogelboeken wordt summier verhaald dat ze in de 17e en 18e eeuw voorkwamen. In de Bourgondische tijd werden overal afgesloten jachtgebieden aangelegd. In deze warandes werden exotische dieren uitgezet, zoals het konijn en later ook het damhert. Mogelijk, zat de fazant daar ook bij. In Vlaamse en Brabantse teksten werden er over de warandes steeds konijnen en patrijzen vermeld en geen fazanten. Wel is er ooit door één van de Bourgondische hertogen een "eed" op de fazant gepleegd. Een eed werd vaak uitgesproken op het pronkstuk, de hoofdschotel van een banket; in dit geval een fazant. Dat was in het jaar 1454 dat Karel de Stoute en zijn vader Philips plechtig beloofden Constantinopel te bevrijden van de Sarazenen.

Toch is de fazant het meest algemeen verspreide wild ter wereld. Het "jachthoen" zoals hij ook wordt genoemd vliegt slechts op, als hij daartoe wordt gedwongen en verblijft het grootste gedeelte van de dag op de grond. Hij past zich aan alle soorten biotopen aan, waar hij vroeger grootscheeps werd uitgezet voor een weinig selectieve jacht. Er gaan verhalen dat ze voor een jachtpartij werden vervoerd en uit de kooien gehaald. Dan werd er maïs gestrooid en konden de "jagers" ze makkelijk raken. Het zijn alleseters. Ze eten zaden en wilde grassen, maar ook dierlijke bestanddelen, kleine knaagdieren en eieren en ook kleine jonge vogels die op de grond broeden. Hagedissen, hazelwormen en kikkers en insecten. Hun nest is een ondiepe kuil, gevoerd met kleine twijgjes, dode bladeren en veertjes. Broeden doen ze van half april tot september, acht tot twaalf eieren. Eén enkel legsel per jaar, maar bij verstoring mogelijk een tweede broedsel. Het broeden duurt 23 tot 25 dagen. Alleen de hen broedt en brengt ook de jongen groot. Na 12 dagen kunnen de kuikens al fladderen. Na een maand zijn ze al onafhankelijk.

Vossen zie je regelmatig, al zijn ze in de buitengebieden niet echt populair vanwege hun grote liefde voor pluimvee. Bij het Ketelwegje heb ik al verschillende malen een vos gezien. Erg schichtig leek hij niet, want hij stak onverstoord een sloot over om in "De Hel" te verdwijnen in de dichte bosjes. Een vos kan 7 tot 10 jaar worden. Overdag slaapt hij meestal in zijn hol en 's nachts gaat hij op jacht.

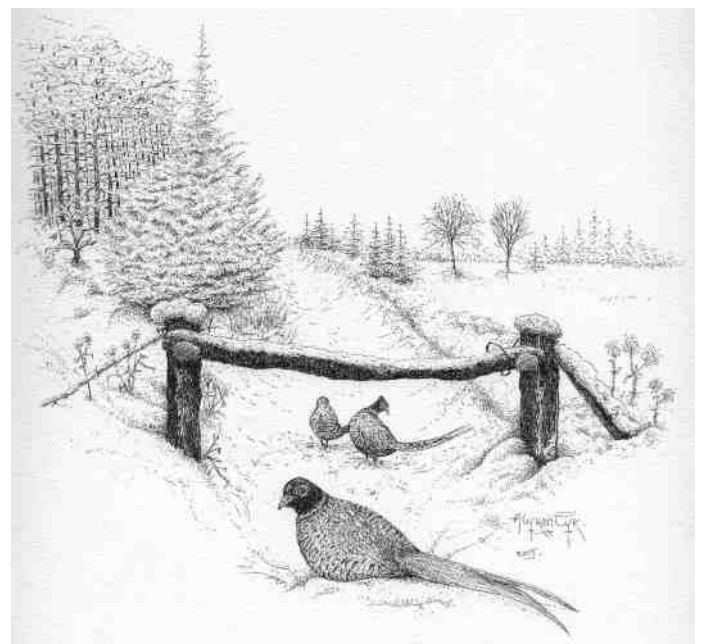
Voor zijn geur, gehoor en zicht zijn goed ontwikkeld. De achterkant van de ogen is bedekt met een reflecterende laag. Vossen kunnen bij weinig licht heel goed zien. De pupillen van een vos zijn elliptisch rechtopstaand, zoals kattenogen om de gevoelige ogen beter te kunnen beschermen. Ervaring leert dat de vos alleen scherp ziet op korte afstand, ruiken doen ze uitstekend en het gehoor is zeer goed ontwikkeld. Het gepiep van een muis hoort hij al op honderd meter afstand. De snorharen van een vos zijn even breed als zijn lichaam, zodat hij daarmee nauwe doorgangen kan voelen. Het hol dat de mannetjes en vrouwtje zo af en toe gezamenlijk bewonen, dient vooral als nestplaats. Het bestaat uit verschillende ruimtes op diverse niveaus. Die zijn weer door gangen met elkaar verbonden en er zijn meerdere uitgangen die naar de oppervlakte leiden. Voor de geboorte, graaft de moervos een kraamkamer in het hol, wat ze bekleedt met haar zachte buikharen. Ze krijgen meestal vier tot zes jongen, die blind worden geboren. Na tien dagen gaan de oogjes open en na een maand gaan ze voor het eerst naar buiten. De jongen worden acht weken gezoogd. In die tijd verzorgt de mannetjesvos, de rekel, het vrouwtje en later ook de jongen. Na twee maanden verlaten de jongen hun ouders.

Mijn eigen tuin is, terwijl ik dit schrijf, nu al een vogelparadijs. Ik woon bij het centrum en deze week was er een grote bonte specht. Of zijn tomtom niet goed werkte weet ik niet, maar ik heb hem maar één keertje gezien. De fraai gespikkelde spreuwen met hun vlijmscherpe snavels, hakken de netjes van de mezenbollen moeiteloos kapot. Wat er op de grond valt wordt weer hergebruikt door het roodborstje, die samen met het winterkoninkje altijd weer een graantje meepikt. De heggemussen voer ik met extreme koude met universeel voer, daar zitten insecten in. Trouwens de rest van de vogels eet het ook graag. In mijn tuin blijft altijd het blad liggen, zodat er nog heel lang allerlei insectjes, spinnetjes en torretjes te vinden zijn. Appels voor de merels gaan in een schaal, dan rollen ze niet weg, dat eet wat makkelijker!

Ik wens U allen een goed natuurjaar in 2016.

Blijf kijken en geniet.

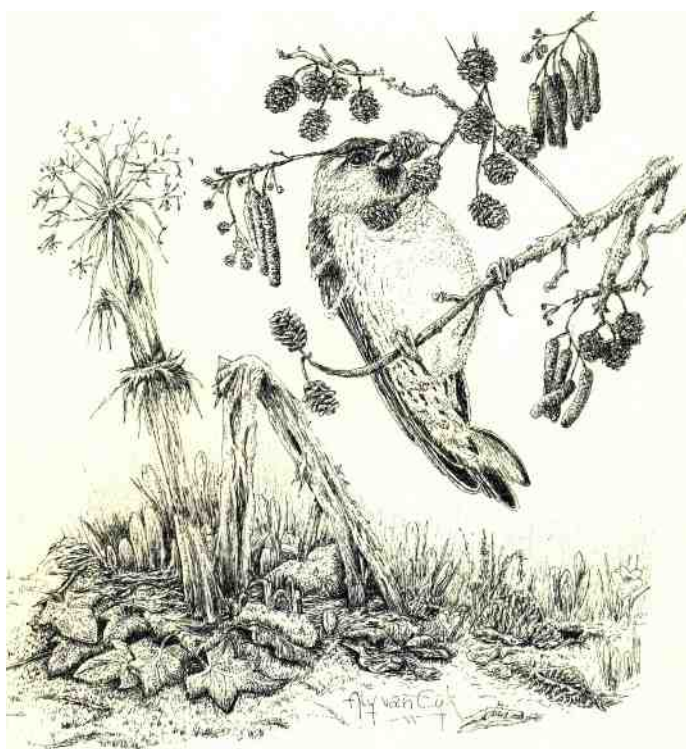
Aly van Eijk

Fazanten in de sneeuw, pentekening Aly van Eijk

Blauwe Hel in de winter, pentekening Aly van Eijk

Sijsje aan de elzenproppen, pentekening Aly van Eijk

Vos in de sneeuw, pentekening Aly van Eijk

Scholekster met jong, foto Eric Wander

Rabo Mobiel-
bankieren.

Gemakkelijk,
handig en
overal.

Snel en eenvoudig bankzaken regelen met uw tablet of mobiel.

Thuis of onderweg, er zijn momenten dat u even uw saldo wilt checken, bij- en afschrijvingen wilt bekijken of geld wilt overboeken. Met de Rabo Bankieren app op uw tablet of mobiel kunt u dit snel en overal doen.

Meer weten? Ga naar rabobank.nl/mobielbankieren

Samen sterker

Rabobank

H. HARDEMAN B.V. Webshop

AL UW BOUW- EN IJZERMATERIALEN EENVOUDIG DIGITAAL BESTELLEN WANNEER HET U UITKOMT.

Dit en Toen

- Beton
- Landbouw
- Niet-ovens glaspanelen
- Hardhouten vloeren
- Hardhouten trapleuningen

Werkboeken en Nieuwboeken

- Bouwtekens / Tekeningen
- Bouwtekeningen
- Schilderij
- Keukenplannen
- Hout- en plaatmetaal
- Schilderijgereedschap

Dak en Gevel

- Dakwerk gevelpanelen
- Dakpanelen (dak en erkers)
- Hardhout gevelpanelen
- Landbouwpanelen
- Dakwerk gereedschap
- Dakwerk gereedschap
- Dakwerk gereedschap
- Dakwerk gereedschap
- Dakwerk gereedschap

Staalproducten (2 m, 3 m en 4 m)

- Stalen
- Stalen
- Stalen
- H. I. I. L. en T. stalen
- Plaatstaal
- Stalen buiswerkbedrijven

• Deskundige adviseurs direct aan de lijn
 • Levering meestal binnen 24 uur
 • Geen bezorgkosten boven € 200,00 (excl. BTW)
 • Levering met zelflopende vrachtwagens

www.hardeman.nl/webshop

GROOTHANDELSPRUIZEN
 10.000 ARTIKELN OP VOORRAAD

H. Hardeman bv
 Postbus 176
 3900 AJ Veenendaal

Gemeentestraat 27a
 Industrieterrein 'Nijverkamp'
 Veenendaal

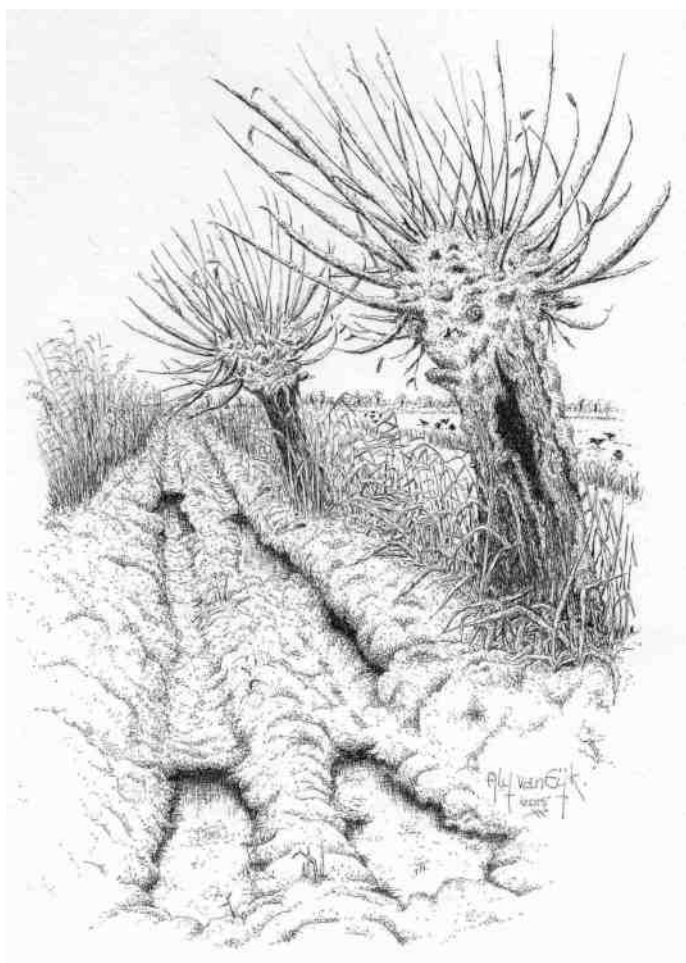
Tel.: (0314) 52 17 00
 Fax: (0314) 52 04 18
 www.hardeman.nl

Tureluur, foto Eric Wander

DISSEL B.V.
 Groothandel in Sanitair & Installatiematerialen

MARK *Paul* TUINEN

Knotwilgen in de sneeuw, pentekening Aly van Eijk

Restore
 kringloop

- hergebruik spaart grondstoffen
- koopjeskans voor mensen met een kleine beurs
- sociale werkgelegenheid voor 100 mensen

Brengen, recyclen, snuffelen en slagen

- **winkelen en brengen**
 Korenbloemstraat 12
 3772 GK Barneveld
 0342 - 49 09 07
- **ophalen goederen**
 0900 - 123 8 123

www.restorekringloop.nl @RestoreKringlp /RestoreKringloop

Scholekster, foto Eric Wander

Knolselderijflan

Met oesterzwammen en peterseliesaus voor 4 personen.

Benodigdheden:

4 soufflevormpjes van 4-5 cm en 6cm hoog, 300 gram knolselderij schoon gewicht, 40 gram boter, 3 eieren, 250 gram kleine oesterzwammen, 2 eetlepels boter, snufje zout, peper en nootmuskaat, 250 cc melk, 1 sjalot, 59 cc droge witte wijn, snufje versgemalen peper, 20 cc slagroom of crème fraîche, 1 bosje peterselie.

Bereiding:

Maak de knolselderij schoon en snij deze in 2 cm grote blokjes. Verwarm ruim de helft van de boter in een hoge pan en smoor de knolselderij gedurende 5 minuten al omscheppend. Breng op smaak met zout en peper en nootmuskaat. Giet de melk erbij en laat de knolselderij op een laag vuur in 15 tot 20 minuten gaar worden.

Verwarm de oven op ca 175°C voor en zet er een lage ovenvaste schaal in, gevuld met kokend water. Pureer de knolselderij en laat de puree iets afkoelen. Roer er vervolgens de eieren door tot een egale massa. Bestrijk de vormpjes met boter en vul ze tot iets onder de rand met de knolselderijpuree. Zet de vormpjes in het waterbad en zorg ervoor dat het water 1 cm onder de rand van de vormpjes komt te staan. Laat ca 15 a 20 minuten garen.

Maak de oesterzwammen schoon (niet in water) en scheur ze in wat kleinere stukken. Verwarm de boter in de koekenpan en bak de sjalot in de hete boter glazig. Voeg de oesterzwammen toe en laat ze even meebakken. Kruid met zout en peper. Blus af met de witte wijn en voeg de slagroom toe. Laat zachtjes inkoken tot het vocht bindt. (Desnoods een heel klein beetje binden met maizena als het inkoken te lang duurt). Hak de peterselie fijn en voeg deze toe. Schep de oesterzwammen op de voorverwarmde borden. Haal voorzichtig de flans uit de vormpjes en stort ze op de oesterzwammen. Serveer direct. Vindt u de smaak wat aan de flauwe kant dan kunt u door de knolselderijpuree ook wat Parmezaanse kaas mengen.

Cokkie Gadella

Stamppotbuffet en bosuilen

Het arrangement bij De Résidence Rhenen afgelopen januari was een geweldig succes. Dat arrangement bestond uit een gezellige ontvangst bij knappend haardvuur met een drankje en daarna een uitstekend verzorgd stamppotbuffet. Tegen 19.00 uur was er de PowerPointpresentatie over uilen door onze vogelkenner bij uitstek: Bert de Ruiter. Daarna gingen we in groepen het bos in om ook de bosuilen te horen. Maar blijkbaar hadden deze vogels besloten het deze avond rustig aan te doen, want hoe we ook probeerden ze te verleiden met bandopnames: geen antwoord! Kortom, met dit succes in ons achterhoofd gingen Henk de Kleuver en ik in oktober weer naar Paul Roorda, de eigenaar van De Résidence, met het doel om in januari 2016 weer zoiets te regelen. In luttele seconden waren we het er samen over eens dat we deze happening maar moesten continueren.

Dus in het kort: **maandagavond 25 januari 2016**, ontvangst vanaf 16.30 uur, borreluurtje met daarna stamppotbuffet, PowerPointpresentatie over uilen en boswandeling rondom Résidence Rhenen om zo mogelijk de bosuil te horen met daarna weer een gezellig samenzijn. Dit alles voor de lage prijs van € 20,00 per persoon, inclusief 2 consumptiebonnen. Van deze € 20,00 gaat € 1,00 naar de IVN kas. Opgeven bij Jannie van der Linden is vereist. Telnr.: 0318-522583. Namens de PR Werkgroep, Bert Berg

Grutto, foto Eric Wander

EkoPlaza[®]

Uw biologische supermarkt
in Veenendaal

Ook voor uw glutenvrije -
en dieetproducten.

EkoPlaza,
Pr. Bernhardlaan 1, Tel. 0318-516537

Banner van de werkgroep weidevogelbescherming

Lid of donateur worden

U kunt het werk van de IVN-afdeling Veenendaal - Rhenen en omstreken steunen door lid of donateur te worden. Als lid of donateur bent u van harte welkom bij onze activiteiten.

Als lid ontvangt u naast het Groene Blad, dat minimaal 4 keer per jaar verschijnt, ook het kwartaalblad "Mens en Natuur" van de landelijke IVN vereniging. Donateurs ontvangen alleen het Groene Blad.

Leden betalen € 22,- per jaar
 Donateurs minimaal € 17,50 per jaar

IBAN: NL95 INGB 0004 7381 18

Aanmelding: met volledige adresgegevens, telefoonnummer en uw e-mail adres.

Opzegging: vóór 1 december.

Adreswijziging: zo spoedig mogelijk

Aanmelding, opzegging en woon-/e-mailadres wijziging via <https://www.ivn.nl/afdeling/veenendaal-rhenen.eo/ivn-info/ledenadministratie>, vul het betreffende formulier in en stuur deze naar het daarop aangegeven adres.

Activiteiten

Voor informatie over deze activiteiten: <https://www.ivn.nl/afdeling/veenendaal-rhenen/activiteiten>

za 16 jan - 13:30 uur: Nieuwjaarswandeling

Nieuwe leden

Deze periode zijn er geen nieuwe leden of donateurs te melden.

Waterjuffer

INDIEN ONBESTELBAAR:
BENEDENEIND 2A
3902 HH VEENENDAAL

